

УДК 72.712.5

РОЛЬ ФОНТАНІВ У МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ М. ЛЬВОВА

*О. Волошенко, старший викладач
Львівський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Масовий характер відвідування парків, скверів та міських площ спонукає розташовувати в них велику кількість споруд, предметів обладнання, малих форм архітектури, а саме фонтанів, які активно впливають на вирішення багатьох функціональних, інженерних, естетичних завдань і часто визначають якість, виразність архітектурно-планувального вирішення території. Басейни, фонтани, каскади та інші невеликі водні влаштування сприяють мікроклімату міського середовища, вирішенню протипожежних та інженерних заходів, а також є надзвичайно важливими елементами локальних композицій ландшафту [5, с. 219, 222]. Фонтани слугують основою архітектурно-планувального рішення міської території, і їм відводиться важлива роль у виявленні композиції середовища. Вони завжди були і є улюбленим місцем масового відпочинку містян, особливо у спекотні дні літа.

Фонтани прикрашають різні міста України. Їх наявність, передусім світломузичних, певною мірою підносить престиж міста, оскільки окремі його райони поповнюються культурно-розважальним змістом.

Львів – найбільше місто Західної України, що протягом багатовікової історії було і є культурним центром регіону. Парки, сквери, площі, проспекти та вулиці міста прикрашали і прикрашають фонтани різного типу. Зрештою, фонтани Львова повинні продовжити своє існування, оберігатися та передаватися нащадкам як зразки мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Озеленення поселень та водних влаштувань у міському середовищі вивчали І. Косаревський [3], А. П. Вергунов [1], М. Ф. Денисов [1], С. С. Ожегов [1], Л. І. Рубцов [9], В. П. Кучерявий [5–7] та ін. Проте роль фонтанів у міському середовищі м. Львова досліджено недостатньо.

Постановка завдання. Наше завдання – дослідити роль фонтанів у міському середовищі м. Львова.

Виклад основного матеріалу. У створенні архітектурно-просторових композицій центральних площ міста, парків, скверів, територій перед цікавими архітектурними об'єктами використовують різноманітні типи фонтанів, що виконують різні ролі.

Містобудівна роль передбачає прив'язку форми та конструкції фонтана з містобудівною ситуацією, планувальними характеристиками. Зокрема форма фонтана повинна відповідати архітектурі споруди чи ансамблю, або композиційна вісь фонтана збігатися з віссю скверу, площі або логічно її завершувати. Розпланувальна система може передбачати утворення змістовних центрів з організацією фонтанів біля громадських споруд, на площі, сквері тощо. Все це забезпечує гармонію просторів і збагачує формами і змістом міську структуру. Цікавим

прикладом цього слугує фонтан з рибами біля Головного залізничного вокзалу (площа Двірцева, м. Львів).

Утилітарна роль покликана поліпшити середовище людської діяльності, забезпечити громадянам короткий затишний відпочинок. Влаштування фонтанів надзвичайно ефективне і виправдане, тому що вони охолоджують і освіжають повітря, рятують мешканців міста у спекотні дні, істотно впливаючи на мікроклімат міста, покращують його екологічні параметри. Звуки водних струменів фонтанів є ефективним захистом пішохідного простору від шуму магістралі (наприклад, фонтан біля Оперного театру).

Композиційна роль враховує усі правила композиції під час проектування і влаштування фонтанів у міському середовищі. Надається значення конфігурації території, формі та розміру фонтана. Основне завдання у його формуванні – це виявлення художнього образу середовища, що досягається застосуванням прийомів архітектурної композиції, а саме поєднання об'єму і простору в єдину гармонійну систему, яка відповідає естетичним і функціональним вимогам та володіє позитивним емоційним впливом на людину. Як приклад, серед фонтанів м. Львова можна виділити чотири фонтани на площі Ринок (Нептун, Діана, Амфітрида і Адоніс) [2, с. 58].

Художньо-архітектурна та естетична роль пов'язана з композиційною роллю і може досягатися завдяки зовнішньому оформленню фонтанів, як за архітектурним стилем, так і за малюнком фонтанних струменів, який може бути різноманітним, починаючи від найпростіших утворень на тлі водної поверхні і до багатодекорованої споруди, що охоплює скульптуру. Художньо-архітектурне та композиційне вирішення фонтана залежить від характеру розташування його у міському середовищі та від вигляду форми, розміру, маси, фактури, кольору, освітлення [4, с. 69, 71]. Фонтан повинен виконувати роль об'єкта і привертати увагу, забезпечувати гармонійне поєднання з довкіллям, а також візуальну привабливість усіх планів, вносити розмаїття у пейзаж. Його необхідно виконувати як доміную, акцент чи фокус, і щоб масштаб сприяв виявленню композиційної цілісності й художньої виразності. У міському середовищі Львова можна виділити такі фонтани: «Ромуальдо й Палагея», біля Оперного театру та «Форуму Львів», з рибами біля Головного залізничного вокзалу та ін.

Для *декоративної ролі*, яка пов'язана як із композиційною, так із художньо-архітектурною, характерні струменеві та скульптурні фонтани. У струменевих фонтанах струмені води слугують основним декоративним елементом, а у скульптурних – водні струмені поєднуються зі скульптурою або декоративними елементами (мушлями, чашами тощо). Для таких фонтанів особливо важливі характер струменів, їх висота, нахили, засіб розбризкування та різноманітне взаєморозташування. Надзвичайно ефектні колірно-музичні фонтани, в яких синхронна взаємодія чотирьох компонентів – динаміки струменів води, світла різної яскравості, кольору та музики, створює неперевершене враження (наприклад, фонтан «Ромуальдо й Палагея», фонтан біля Оперного театру та «Форуму Львів», фонтан «Івасик-Телесик») [11; 4, с. 69].

Емоційно-психологічна роль сприяє виникненню різноманітних відчуттів за споглядання на фонтани, а саме напруги, що досягається за рахунок нестійкості форми, складних звуків чи роздробленості світла; веселощів, яким можуть сприяти веселі підбадьорливі звуки, теплі, яскраві кольори, гладкі, плавні форми і візерунки, можливість вихрового руху або вільний простір; відчуття переляку, за рахунок відсутності точок орієнтації, похмурості чи слизької площини підстави. Зрештою, саме ж відчуття споглядання, що викликається за відсутності різних відволікаючих контрастів, низькі спокійні потоки звуків, простір повинні забезпечувати відчуття ізольованості, відчуженості, спокою та безпеки (наприклад, фонтан «Івасик-Телесик» у Стрийському парку) [4, с. 155].

Пізнавальна роль покликана допомогти кращому ознайомленню з різними типами фонтанів, їх історією, та задовольнити інформаційні інтереси містян. Серед таких фонтанів можна виділити бронзовий пам'ятник-фонтан «Ромуальдо й Пелагея» («Фонтан закоханих»), присвячений історії кохання львівських Ромео і Джульєтти – італійця Ромуальдо (Романа) Мікелліні й українки Палагни (Пелагії), що має історичну довідку про героїв. Розташований у сквері навпроти готелю «Львів» (проспект Чорновола).

Сакральна роль символізує віровчення у суспільстві. Вона охоплює сукупність обрядів, звичаїв, правил життя та поведінки людей та є однією з форм відображення світу. Фонтани, що містять сакральну скульптуру чи релігійні елементи, мотиви, спроможні впливати на свідомість людей, викликати образи, уявлення, почуття та переживання. Біля таких фонтанів інколи відбуваються релігійні дієства, такі як богослужіння, моління. Цікавим прикладом є фонтан з образом Діви Марії (1859 р., скульптор М. Й. Н. Гауттманн), розташований на Проспекті Свободи біля площі, поблизу якого зупиняються в молитві мешканці Львова, особливо молодята [8, с. 23].

У міському середовищі Львова можна виокремити чимало різних фонтанів, що посідають вагоме місце у структурі міста. Це фонтани «Кульбаби» (Парк культури і відпочинку ім. Б. Хмельницького, 70-ті роки ХХ ст., шість традиційних фонтанів-кульбаб у просторому прямокутному басейні прикрасили центральний вхід парку), фонтан «Русалки» (Стрийський парк, фонтан не функціонує, з часів незалежної України залишився незавершеним, архітектор М. Обідняк та скульптор Я. Скакун), фонтан «Лебеді» (скверик між станцією Підзамче і вул. Б. Хмельницького), фонтан «Кульбаба» (скверик на розі пл. Галицької та вул. Князя Романа), два фонтани біля Львівської політехніки (вул. С. Бандери), фонтан Лісотехнічного (вул. Генерала Чупринки) та багато інших [10]. Кожен із перелічених фонтанів виділяється своїми цікавим та оригінальним зовнішнім оформленням, архітектурним стилем, формою, конструкцією, рисунком фонтанних струменів, простотою здійснення маси води, скульптурою тощо та створює надзвичайно великий художній та емоційний вплив на глядача.

Висновки. Дослідивши фонтани м. Львова, можна стверджувати, що вони відіграють утилітарну, композиційну, декоративну, художньо-естетичну, емоційну, пізнавальну та сакральну роль у структурі міста.

Фонтани Львова надзвичайно різноманітні. Їх відносять до архітектурних та культурно-мистецьких надбань міста, і без них місто як цілісна, органічна, логічна та гармонійна структура буде поступово руйнуватися. Надзвичайно важливо враховувати обриси наявних фонтанів під час розгляду дизайнерських чи архітектурних проектів міською та містобудівельною радою, що зрештою не завжди виконують.

Стислий огляд теперішнього стану фонтанів свідчить про те, що більшість із них потребує ремонту. Тому відновлення фонтанів, їх форм та конструкцій, з урахуванням інших декоративно-мистецьких компонентів, радикально змінить змістову складову міського ансамблевого простору.

Бібліографічний список

1. Вергунов А. П. Ландшафтное проектирование: [учеб. пособие для вузов по спец. «Архитектура»] / А. П. Вергунов, М. Ф. Денисов, С. С. Ожегов. – М. : Высш. шк., 1991. – 240 с.
2. Вуйцик В. С. Зустріч зі Львовом [путівник по площам і вулицям Львова] / В. С. Вуйцик, Р. М. Липка. – Львів : Каменяр, 1987. – 175 с.
3. Косаревский И. А. Композиция городского парка / И. А. Косаревский. – К. : Будівельник, 1977. – 140 с.
4. Крижанівська Н. Я. Основи ландшафтного дизайну : [підручник] / Н. Я. Крижанівська. – К. : Ліра-К, 2009. – 218 с.
5. Кучерявий В. П. Озеленення населених місць [підручник] / В. П. Кучерявий. – Львів : Світ, 2005. – 456 с.
6. Кучерявий В. П. Стрийский парк [иллюстрированный путеводитель] / В. П. Кучерявий. – Львів : КАМЕНЯР, 1976. – 78 с.
7. Кучерявий В. П. На зеленых орбитах Львова [нарис-путівник] / В. П. Кучерявий. – Львів : КАМЕНЯР, 1972. – 107 с.
8. Мельник І. Краківське передмістя та західні околиці Королівського столичного міста Львова / І. Мельник. – Львів : Центр Європи, 2011. – 288 с.
9. Рубцов Л. И. Проектирование садов и парков / Л. И. Рубцов. – М. : Стройиздат, 1964. – 234 с.
10. Фонтани Львова: електронні ресурси: (Матеріали Вільної енциклопедії) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: web: <https://uk.wikipedia.org/> (час звернення: 27.06.2016 р.).
11. Фонтан Івасик-Телесик у Стрийському парку підсвітили і озвучили [Електронний ресурс]. – Режим доступу: web: <http://zaxid.net> (час звернення: 30 серпня 2013 р.).

Волошенко О. Роль фонтанів у міському середовищі м. Львова

Розглянуто роль фонтанів у міському середовищі м. Львова як важливих елементів інженерного благоустрою та елементів оздоблення. Відзначено їх утилітарну, композиційну, декоративну, художньо-естетичну, емоційну, пізнавальну та сакральну роль.

Ключові слова: Львів, міське середовище, фонтани, парки, сквери, площі.

Voloshenko O. The role of fountains in urban environments of L'viv

In the article the role of fountains in urban environments of L'viv as important elements of artificial landscaping and finishing is examined. Their utilitarian, compositional, decorative, artistic, aesthetic, emotional, cognitive and sacred role is mentioned.

Key words: Lviv, urban environment, fountains, parks, gardens, squares.

Волошенко О. Роль фонтанов в городской среде г. Львова

Рассматривается роль фонтанов в городской среде г. Львова как важных элементов инженерного благоустройства и элементов отделки. Отмечена утилитарная, композиционная, декоративная, художественно-эстетическая, эмоциональная, познавательная и сакральная роль.

Ключевые слова: Львов, городская среда, фонтаны, парки, скверы, площади.

Стаття надійшла 01.06.2017.

УДК 711.71

**ПРИРОДНО-ЛАНДШАФТНІ ЧИННИКИ У РОЗПЛАНУВАННІ
УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА**

Л. Гнесь, к. архітектури

Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Українське село формувалося протягом століть під впливом власних етнокультурних традицій та соціально-побутових взаємовпливів інших народів. Безумовно, цей процес багатовекторний, у ньому сучасне українське село впродовж останніх десятиліть не лише активно долучається до цінностей європейської культури, а й водночас поступово втрачає свою самобутність.

Відомо, що культура народу є основним чинником етногенезу, але при цьому різні суспільно-економічні формації, які тривалий час побутували на теренах України, безпосередньо впливали на життєву активність народу. Ці впливи проявилися в усіх сферах життєдіяльності суспільства – економіці, побуті, культурі тощо. Особливо наочно це проявилось в архітектурі, яка акумулювала в собі всі прояви суспільного життя, насамперед в архітектурно-просторовій організації сільських територій, починаючи від вибору місця під заселення і закінчуючи опорядженням середовища та інтер'єрів споруд. З одного боку, архітектура села, яка формує середовище, враховуючи при цьому реальні потреби і можливості, використання ресурсів, зв'язок з природним оточенням, а з іншого – виробничо-функціональне буття з його архітектурними ансамблями. Власне тому архітектура, внаслідок свого специфічного положення між мистецтвом та інженерією, опинилася в епіцентрі дихотомії. Ці два підходи у розвитку архітектури села найяскравіше відобразилися в усіх аспектах її оцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями наукової спадщини архітектури українського села та збереженості національних традицій завдячуємо працям багатьох учених-дослідників, зокрема А. Байгеру, Х. Вовку, В. Войтовичу, О. Воропаю, З. Гудченко, А. Данилюку, В. Кармазін-Каковському, Л. Прибезі, В. Самойловичу, Р. Сілецькому, В. Січинському, Ю. Хохолу та іншим. Відомими є праці з розпланування територій сільських поселень М. Габреля,